

РЕЗУЛЬТАТИ ОГЛЯДУ ОСЕРЕДКІВ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

*С. Гура,
Р. Шумада*

Четвертий рік незламності українці продовжують дивувати весь світ хоробрістю та винахідливістю ЗСУ, гідністю Президента та дипломатів, волею народу до перемоги! Українці працюють, волонтерять, донатять, дієво мріють та наближають перемогу. У сучасних умовах повномасштабної війни рф проти України, особливої актуальності набуває шкільний предмет «Захист України» як навчальна дисципліна й важливий елемент національно-патріотичного виховання, адже сприяє формуванню свідомого ставлення до оборони держави, навичок виживання в надзвичайних ситуаціях, почуття гідності, відповідальності та готовності до захисту Батьківщини, а також розвитку фізичної та психологічної витривалості, вміння працювати в команді, приймати рішення в умовах ризику, набуттю базових знань з домедичної допомоги, тактичної підготовки й основ військової справи.

Надзвичайно важливим є перехід від вузького поняття «допризовна підготовка» до цілісного формування оборонної свідомості молоді. Остання містить усвідомлення ролі кожного громадянина у справі захисту держави, здатність критично оцінювати загрози, бути інформаційно стійким, готовим до взаємодії в умовах кризи та підтримки національного спротиву. Таке розуміння розширює межі предмета, наближає його до реальних викликів сьогодення і забезпечує формування покоління відповідальних, освічених і внутрішньо мобілізованих громадян України.

Створення осередків вивчення предмета «Захист України» є ключовим кроком до системного, якісного та практико орієнтованого навчання учнів в умовах воєнного часу. Такі осередки як навчальні простори, є центрами формування патріотизму, громадянської зрілості й оборонної свідомості, у яких учні мають можливість набувати знання та навички в умовах, наближених до реальних. Наявність обладнаних локацій для тактичної, медичної, фізичної підготовки, тренажерів, цифрових ресурсів і наочних матеріалів

дозволяє організувати навчальний процес ефективно, безпечно та з високим рівнем мотивації. Осередки мають сприяти глибокому засвоєнню навчального матеріалу і, що надважливо, згуртуванню учнівської спільноти навколо ідей захисту держави, самоорганізації та співпраці в часи, коли сила, єдність і відповідальність кожного мають вирішальне значення для майбутнього України.

Згідно з наказом КЗ «ЗОІППО» ЗОР від 01.04.2025 № 099 «Про огляд осередків викладання предмета „Захист України“ м. Запоріжжя та Запорізької області» на виконання наказу МОН України від 01.07.2024 № 940 «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту на всеукраїнському рівні за темою „Теоретико-методичні засади викладання навчального предмета / інтегрованого курсу „Захист України“ у серпні 2024 – серпні 2026 років», з метою визначення навчальних потреб учителів і викладачів осередків щодо викладання предмета «Захист України» м. Запоріжжя та Запорізької області із 7 по 23 квітня 2025 року проведено огляд осередків викладання предмета «Захист України». Серед таких у підпорядкуванні департаментів освіти і науки:

– Запорізької обласної державної адміністрації:

1. Державний навчальний заклад «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти» (далі по тексті – ДНЗ «ЗПЦПТО», Шевченківський р-н).

2. КЗ «Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів „Козацький ліцей“» ЗОР (далі по тексті – КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“», Дніпровський р-н).

3. КЗ ЗСО «Балабинський ліцей „Престиж“» Кушугумської селищної ради Запорізького району Запорізької області (далі по тексті – ЗСО «БЛ „Престиж“»).

– Запорізької міської ради:

4. Міжшкільний ресурсний центр (далі по тексті – МРЦ, Олександрівський р-н).

5. Запорізький академічний ліцей «Вибір» (далі по тексті – ЗАЛ «Вибір», Шевченківський р-н).

6. Запорізька загальноосвітня школа I–III ступенів № 69 (далі по тексті – ЗЗОШ № 69, Дніпровський р-н).

7. Запорізький академічний ліцей № 23 (далі по тексті – ЗАЛ № 23, Комунарський р-н).

8. Запорізький багатoproфільний ліцей № 99 (Хортицький р-н).

9. Запорізький колегіум «Мала гуманітарна академія» (Хортицький р-н).

На жаль, на квітень-травень 2025 року два останні заклади не будуть виконувати функції осередку.

Для збирання інформації створено три опитувальники в Google-формі щодо:

- кадрового забезпечення викладання предмета «Захист України» в осередку / центрі;
- роботи осередків викладання предмета «Захист України»;
- забезпечення осередку / центру засобами навчання й обладнання для викладання предмета «Захист України».

I. Кадрове забезпечення викладання предмета «Захист України»

Наголосимо на різних підходах до призначення керівниками таких осередків / центру. Так, в осередках при ДНЗ «ЗПЦПТО», КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“», ЗАЛ «Вибір», ЗАЛ № 23 їхніми керівниками зазначені директори ЗО, при яких функціонують ці осередки.

Осередок при ЗЗОШ № 69 та МРЦ очолюють керівники, які безпосередньо відповідають за організацію освітнього процесу в цьому осередку / центрі.

Керівником осередку при КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“» є вчитель, який викладає предмет «Захист України».

Щодо педагогічного складу осередків / центрів, то вони мають досить потужний педагогічний склад: 76 % вчителів, які є спеціалістами вищої (63 %) та першої (13 %) категорій, з яких 37 % мають педагогічне звання (рис.1 та 2).

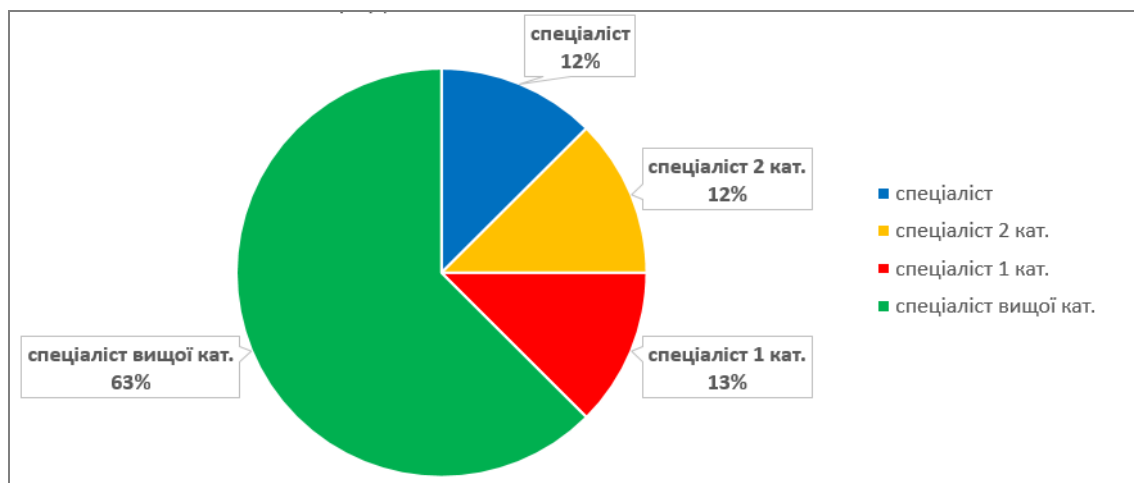

Рис. 1. Фаховий рівень педагогів, які працюють в осередках / центрі

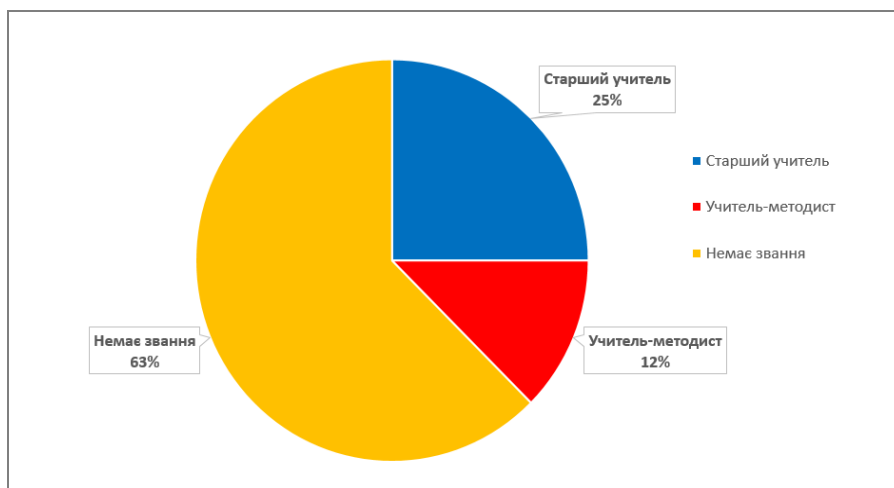

Рис. 2. Наявність педагогічного звання у педагогів, які працюють в осередках / центрі

Переважає кількість педагогів, що працюють в осередках / центрі, мають значний педагогічний досвід, і лише 12 % – стаж до 3 років, інші – від 10 років. Отже, це достатньо досвідчені працівники (рис. 3).

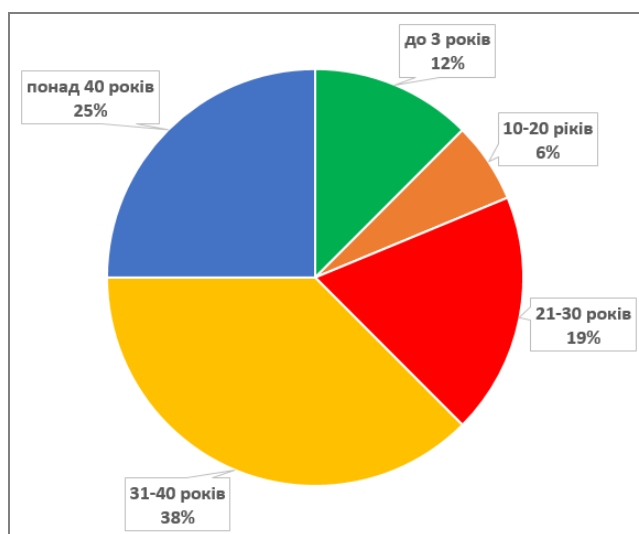

Рис. 3. Педагогічний стаж педагогів, які працюють в осередках / центрі

Стосовно стажу роботи безпосередньо вчителем предмета «Захист України», то переважна більшість педагогів (76 %) має стаж від 10 до 25 років. Таким чином, осередки / центр у Запорізькому регіоні мають висококваліфікований склад педагогів, що об'єктивно забезпечує викладання предмета «Захист України» на високому й достатньо високому рівні (рис. 4).

Наголосимо на тому, що досвід участі в бойових діях мають двоє працівників, що має позитивний вплив.

З'ясовано за якою програмою здійснюється викладання предмета «Захист України» (рис. 5).

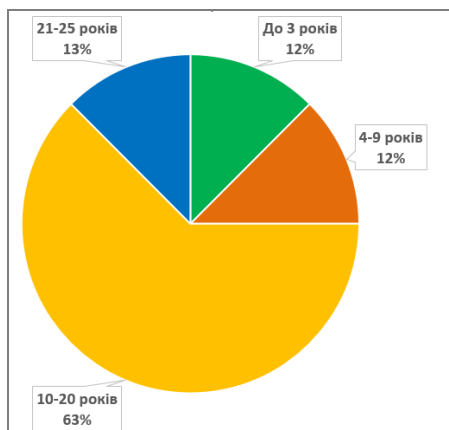

Рис. 4. Стаж роботи педагогів вчителем предмета «Захист України», які працюють в осередках / центрі

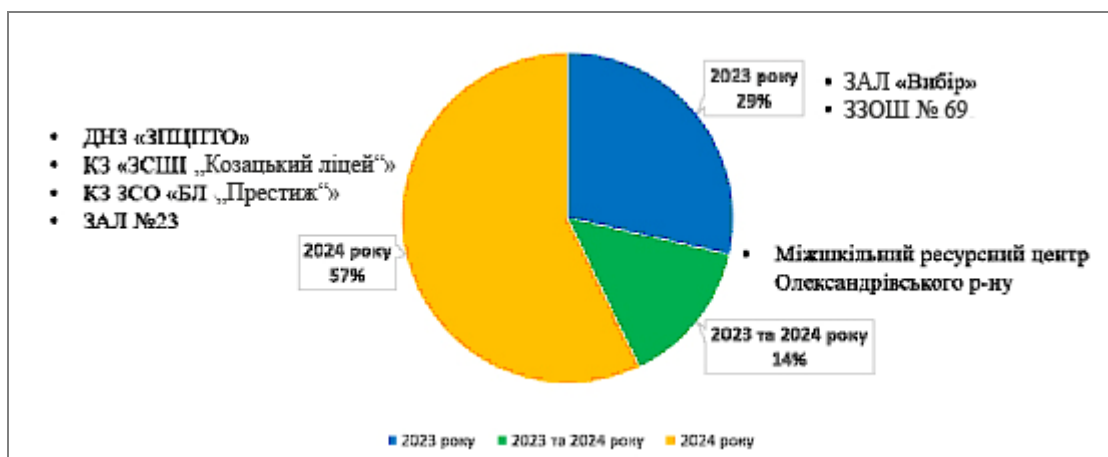

Рис. 5. Програми, за якими здійснюється викладання предмета

Зауважимо, що навчання відбувається тільки за програмами, рекомендованими МОН України.

Так, за Навчальною програмою «Захист України. Рівень стандарту» для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти (далі по тексту – Програма, 2023) [2] працюють в 11 класах в осередках при ЗАЛ «Вибір», ЗАЛ № 23 та ЗЗОШ № 69, у МРЦ. Своєю чергою, за Модельною навчальною програмою «Захист України. Інтегрований курс» для закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти (автори й авторки: І. Борохович, А. Коваленко, І. Когут, О. Лісовий, В. Сісецька, Є. Семенів, І. Сердюк, І. Совсун, В. Хмельницький, О. Шиян та члени робочої групи МОН України (далі по тексту – Модельна програма, 2024) [1] в осередках при ДНЗ

«ЗПЦПТО», КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“», КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“» та у МРЦ (у 10 класах). Такий вибір програм зумовлений наявністю чи відсутністю необхідного обладнання для викладання за Модельною програмою 2024 року.

Найбільша кількість здобувачів освіти навчається в осередку при ЗАЛ № 23 (1057), найменша – при КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“» (78). У двох осередках навчаються здобувачі освіти тих закладів освіти, при яких вони знаходяться (КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“» та ДНЗ «ЗПЦПТО»), в інших – здобувачі освіти територіальної громади (КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“») або із закладів освіти району (таблиця 2).

Як видно з таблиці, в освітньому процесі переважає змішана форма (п'ять осередків, 71 % закладів освіти, 63,5 % здобувачів освіти). Два заклади (29 %) освіти обрали дистанційну (36,5 % здобувачів освіти). Означене пов'язано з об'єктивними умовами, що склалися в закладах освіти, при яких знаходяться осередки / центр.

Таблиця 2

Кількість здобувачів, що навчаються в осередках / центрі, та форма навчання

Осередки / центр	К-ть здобувачів освіти, що навчаються	ЗО, із яких навчаються здобувачі освіти	Форма навчання
1	2	3	4
ДНЗ «ЗПЦПТО»	132	ДНЗ «ЗПЦПТО»	змішана
КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	78	КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	змішана
КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“»	150	Малокатеринівська гімназія «Мрія» Кушугумської селищної ради Запорізького району Запорізької області, Кушугумська гімназія «Інтелект», Балабинський ліцей «Престиж» Кушугумської селищної ради Запорізького району Запорізької області	змішана
МРЦ	541	Запорізька гімназія № 11 ЗМР Запорізької області, Запорізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 15 ЗМР Запорізької області, Запорізький технічний ліцей ЗМР, Ліцей «Альтернатива» ЗМР	дистанційна
ЗАЛ «Вибір»	914	Запорізька спеціалізована школа фізичної культури І–ІІІ ступенів № 18 ЗМР Запорізької області, Запорізькі академічні ліцеї № 34, «Вибір», «Перспектива» ЗМР, Запорізька гімназія № 93 ЗМР Запорізької області	змішана

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
ЗАЛ № 23	1057	ЗАЛ № 23, Запорізькі гімназії № 6, № 107 ЗМР Запорізької області, Запорізька спеціалізована школа з поглибленим вивченням іноземної мови № 7 ЗМР Запорізької області	змішана
ЗЗОШ № 69	799	ЗЗОШ № 69, Запорізький академічний ліцей № 31 ЗМР Запорізької області, Запорізька гімназія № 50 ЗМР, Запорізький навчально-виховний комплекс II–III ступенів № 82 з виробничим навчанням ЗМР Запорізької області, Запорізька загальноосвітня школа I–III ступенів № 87 ЗМР Запорізької області, Запорізька спеціалізована школа I–III ступенів № 100 ЗМР Запорізької області, Запорізький колегіум «Елінт» ЗМР Запорізької області	дистанційна

II. Матеріально-технічне забезпечення викладання предмета «Захист України»:

Таблиця 3

**Загальна інформація про місце знаходження
та загальну площу навчальних аудиторій осередків / центру**

Осередки / центр	Місцезнаходження осередку / центру	Кіл-ть аудиторій, площа осередку / центру
ДНЗ «ЗПЦПТО»	Окремо (2 корпус)	5 ауд., загальна площа 317,45 кв. м, після ремонту
КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	2 ауд., загальна площа 120 кв. м, після ремонту
КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“»	Підземна школа КЗ ЗСО «Балабинський ліцей „Престиж“»	2 ауд., приблизно по 20 кв. м
МРЦ	Запорізька гімназія № 2 Запорізької міської ради	4 аудиторії, 270 кв. м, після косметичного ремонту
ЗАЛ «Вибір»	ЗАЛ «Вибір»	3 ауд., загальна площа – 150 кв. м, стрілецький тир – загальна площа 399,9 кв. м (потребує відновлення та ремонту)
ЗАЛ № 23	III корпус ЗАЛ № 23	3 ауд., загальна площа 60 кв. м, 60 кв. м, 90 кв. м (потребують часткового поточного ремонту)
ЗЗОШ № 69	ЗЗОШ № 69 та окремий корпус	3 ауд., загальна площа 150 кв. м (2 аудиторії потребують ремонту)

Як видно з таблиці 3, всі осередки знаходяться на території власних закладів освіти, за виключенням Міжшкільного ресурсного центру, займають від 2 до 5 аудиторій, загальна площа яких варіюється від 40 до 317,45 кв. м; стан – від після ремонту до потреби в ремонті. Отже, всі вони знаходяться в різних умовах.

Таблиця 4 демонструє забезпеченість осередків / центру комп'ютерною технікою.

Таблиця 4

Забезпеченість осередків / центру комп'ютерною технікою

Назва осередків / центру	Ноутбуки / ПК	Проектор	Павербанк на 30000 mAh	Персональний комп'ютер або ноутбук для роботи з мультимедією	Симулятор польоту для мультимедієвих типів «FPV»	Мультимедіа	Окуляри для управління мультимедією	Бездротовий пульт управління (для управління мультимедією FPV- типу)
	(кількість, стан)							
ДНЗ «ЗПЦПТО»	8, задо- вільний	0	0	1, задо- вільний	0	0	0	0
КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	1, новий	1, новий	0	6, нові	6, нові	6, нові	6, нові	6, нові
КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“»	1, задо- вільний	1, задо- вільний	0	8, нові	8, нові	8, нові	8, нові	8, нові
МРЦ	2, задо- вільний	0	0	0	0	0	0	0
ЗАЛ «Вибір»	2 (1 потре- бує заміни)	0	0	0	0	0	0	0
ЗАЛ № 23	15, задо- вільний	1, задо- вільний	0	0	0	0	0	0
ЗЗОШ № 69	4, задо- вільний	1, задо- вільний	0	0	0	0	0	0
Всього	33	4	0	15	14	14	14	14

Так, жодний із осередків / центру не забезпечено павербанком на 30 000 Mah. Симулятори польоту для мультикоптерів типу «FPV», мультикоптери, окуляри для управління мультикоптером, бездротовий пульт управління (для управління мультикоптерами FPV-типу) не мають п'ять із семи осередків / центру; персональним комп'ютером або ноутбуком для роботи з мультикоптерами забезпечено п'ять із семи, при чому тільки у двох із них ці пристрої нові. Щодо проекторів, то із семи вони наявні у чотирьох осередках і знаходяться в задовільному стані. Із 33 ноутбуків / проекторів, які перебувають у користуванні осередків / центру, тільки один – новий, один – потребує заміни; інші – у задовільному стані.

Найменша забезпеченість спостерігається в Міжшкільному ресурсному центрі.

Безумовно, якість освітнього процесу залежить від забезпеченості й сучасними аудиторними дошками, як-от магнітно-крейдова стаціонарна, магнітно-маркерна стаціонарна чи мобільна, або коркова, адже візуалізація має суттєве значення для сприйняття матеріалу уроку і його засвоєння. Однак два осередка взагалі не забезпечено вищезазначеними дошками, а один осередок і центр мають тільки аудиторні магнітно-крейдові стаціонарні.

Щодо їхнього стану, то майже всі із наявних – нові, за виключенням трьох у Міжшкільному ресурсному центрі (задовільний стан), що видно в таблиці 5.

Таблиця 5

Забезпеченість сучасними дошками осередків / центру

Назва осередків / центру	Дошка аудиторна магнітно-крейдова стаціонарна (кіл-ть, стан):	Дошка аудиторна магнітно-маркерна стаціонарна / мобільна (кіл-ть, стан):	Дошка коркова (кіл-ть, стан):
ДНЗ «ЗПЦПТО»	3, нові	3, нові	3, нові
КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	2, нові	1, нова	2, нові
КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“»	1, нова	2, нові	2, нові
МРЦ	3, задовільний	0	0
ЗАЛ «Вибір»	0	0	0
ЗАЛ № 23	0	0	0
ЗЗОШ № 69	2, задовільний	0	0
Всього	11	5	7

Торкнемося й забезпеченості осередків / центру меблями. Зауважимо, що всі заклади освіти повністю забезпечені меблями, стан яких від задовільного до нового. Щодо столів учнівських, то вони є як одномісні так і двомісні (нові й у задовільному стані). Однак стільці учительські та шафи для зберігання засобів навчання потребують заміни у двох осередках (таблиця 6).

Таблиця 6

Забезпеченість осередків / центру меблями

Назва осередків / центру	Стіл учнівський одномісний / двомісний (кіл-ть, стан):	Стіл учительський (кіл-ть, стан):	Стілець учнівський (кіл-ть, стан):	Стілець учительський (кіл-ть, стан):	Шафи для зберігання засобів навчання (кіл-ть, стан):
ДНЗ «ЗПЦПТО»	60 двомісних, нові	9, нові	151, нові	9, нові	17, нові
КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	40, нові	2, нові	60, нові	2, нові	2, нові
КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“»	60 одномісних, нові	2, нові	60, нові	2, нові	14, нові
МРЦ	44, задовільний	8, задовільний	88, задовільний	8, задовільний	5, задовільний
ЗАЛ «Вибір»	60, задовільний	4, задовільний	120, задовільні	4, бажано заміна	в наявності, потребують заміни
ЗАЛ № 23	45 двомісних, задовільний	3, задовільний	90, задовільний	3, задовільний	2, задовільний
ЗЗОШ № 69	30 двомісних, задовільний	4, задовільний	60, задовільний	4, задовільний	в наявності

Результати аналізу наявності основного навчального обладнання доводять (табл. 7), що найгірше осередки / центр забезпечені «Пневматичним стрілецьким тренажером (тиром)» та «Масогабаритним макетом гранатомету», які відсутні у шести із сімох, та «Інтерактивним лазерним стрілецьким тренажером (тиром)» й «Комплектом для страйкболу або Комплектом лазертаг (тагери + пульт керування)» (відсутні у п'яти із сімох), а також Масогабаритним макетом пістолету (відсутні в чотирьох із сімох).

Найліпша ситуація з пневматичними гвинтівками (їх всього 33), які на сьогодні не є актуальними, оскільки підвальні приміщення для тирів перегороджені та використовуються для очного навчання учнів, а також із макетами масогабаритного автомата калібрів (відсутні тільки в одному закладі освіти).

В умовах прифронтового регіону доцільно осередки забезпечити, насамперед, інтерактивним лазерним тиром, для якого не потрібне велике приміщення і в комплекті до якого – пістолет, автомат, гранатомет.

Таблиця 7

Забезпеченість основним навчальним обладнанням

Осередки / центр	Інтеракт. лазерний стріл. тренажер (тир)	Пневматичн. стріл. тренажер (тир)	Гвинтівка пневмат.	Комплект для страйкболу або Комплект лазертаг (тагери + пульт керування)	Макет масогабарит. автомату калібрів: 5,45; 5,56; 7,62	Масогабарит. макет гранатомету	Масогабарит. макет пістолету
	(кількість, стан)						
ДНЗ «ЗПЦПТО»	0	1, новий	8, нові	1, новий	0	0	0
КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	1	0	1, нова	0	3	1	4
КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“»	1, задо- вільний	0	0	1, новий	5, нові	0	3, нові
МРЦ	0	0	7, задовільний	0	1, задо- вільний	0	1, задо- вільний
ЗАЛ «Вибір»	0	0	8; 21 – неробочі	0	1–7,62 мм, потребує ремонту	0	0
ЗАЛ № 23	0	0	5, старі	0	0	0	0
ЗЗОШ № 69	0	0	3; 5 – неробочі	0	2–7,62 мм	0	0
Всього	2	1 новий	33 (з яких 5 старі), 26 – в неробочому стані	2 нових	12	1	8

Результати аналізу забезпеченості основним медичним обладнанням (табл. 8) свідчать про те, що один осередок взагалі не забезпечено жодним медичним обладнанням. Осередки / центр при закладах освіти, що підпорядковані ДОН ЗМР, практично не мають змоги навчати учнів тактичній медицині на сучасному рівні, оскільки відсутні манекени та тренажери для надання медичної допомоги. Аптечний тактичний рюкзак бойового медика відсутній у п'яти із семи осередках / центрі; манекен для відпрацювання навичок надання розширеної невідкладної допомоги при травмах, тренажер зовнішнього автоматичного дефібрилятора відсутні в чотирьох із семи; манекен тренувальний для тампонування ран і тренажер для проведення серцево-легеневої реанімації відсутні у трьох із семи. Тільки у двох осередках у наявності по 10 турнікетів і в одному – достатня кількість бинтів для проведення практичної роботи з учнями. Три осередки при закладах освіти, що підпорядковані ДОН ЗОДА, забезпечені практично всім необхідним медичним обладнанням.

Отже, щодо ступеню загального матеріально-технічного забезпечення осередків / центру (таблиця 9), то розбіжність у цьому показнику знаходиться у проміжку від 10,8 % у ЗАЛ «Вибір» до 72,1 % у ДНЗ «ЗПЦПТО».

Попри те, що смуга перешкод є важливим елементом у викладанні предмета «Захист України», оскільки сприяє розвитку витривалості, рішучості, швидкості реакції, злагодженості в команді та формуванню практичних навичок дій в умовах, наближених до реальних бойових ситуацій, вона в наявності тільки в одному осередку. Саме тому доцільно передбачити її створення в кожному освітньому осередку, у якому викладається предмет «Захист України» як обов'язковий складник матеріально-технічної бази для якісної фізичної, морально-вольової та тактичної підготовки учнів.

Примітка. Кожній позиції в переліку засобів навчання й обладнання, яка є в осередку / центрі, присвоювалась одиниця, кожній позиції, якої немає, присвоювався нуль. Отже, цей відсоток приблизний і без урахування якості та кількості засобів навчання. Разом з тим за результатами можна зробити висновок, що найліпше забезпечені всім необхідним осередки при ДНЗ «ЗПЦПТО» (72,1 %), КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“» (64,9 %) та КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“» (56,8 %), які

отримали кошти субвенції МОН України та здійснили значну закупівлю необхідного навчального обладнання. Міжшкільний ресурсний центр, осередки при ЗАЛ №23, ЗЗОШ №69, ЗАЛ «Вибір» не отримали коштів субвенції МОН України, тому нового обладнання не придбали. Однак три осередки мають третину від необхідного забезпечення. Найліпше забезпечений осередок при ЗЗОШ №69 (34 %). Своєю чергою, осередок при ЗАЛ «Вибір» (11 %) потребує повного переобладнання та оснащення.

Таблиця 8

Забезпеченість основним медичним обладнанням

Осередки / центр	Турнікет	Бинти різні	Манекен для відпрацювання навичок надання розширеної невідкладної допомоги при травмах	Манекен тренувальний для тампонування ран	Тренажер для проведення серцево-легеневої реанімації	Тренажер зовнішнього автоматичного дефібрилятора	Аптечка стандартна індивідуальна	Аптечний тактичний рюкзак бойового медика
	(кількість, стан)							
ДНЗ «ЗПЦПТО»	60, нові	130	1, новий	4, нові	4, нові	2, нові	5, нові	1, новий
КЗ «ЗСШ «Козацький ліцей»	10, нові	45	2, нові	2, нові	2, нові	2, нові	10, нові	0
КЗ ЗСО «БЛ «Престиж»	60, нові	30	1, новий	3, нові	4, нові	2, нові	5, нові	1, новий
МРЦ	10, задовільний	0	0	2, добрий	0	0	1, задовільний	0
ЗАЛ «Вибір»	0	0	0	0	0	0	0	0
ЗАЛ № 23	1, задовільний	2	0	0	0	0	1, стара	0
ЗЗОШ № 69	10, застарілі	20	0	0	1	0	1	0

За результатами анкетування керівники осередків / центру наголосили на наявності проблем щодо:

- поповнення та поліпшення матеріальної бази (МРЦ Олександрівського р-ну, ЗАЛ «Вибір», ЗАЛ № 23);
- збільшення кадрового складу осередку (ЗАЛ № 23);
- відновлення тиру (ЗАЛ «Вибір»).

Таблиця 9

**Матеріально-технічне забезпечення осередків, центру згідно
з Типовим переліком засобів навчання та обладнання для забезпечення
викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття
повної загальної середньої освіти (10.05.2024 р.)**

Осередки / центр	% загального забезпечення	Наявність смуги перешкод, стан
ДНЗ «ЗПЦПТО»	72,1	немає
КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“»	56,8	немає
КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“»	64,9	немає
МРЦ	33,4	немає
ЗАЛ «Вибір»	10,8	немає
ЗАЛ № 23	32,7	немає
ЗЗОШ № 69	34,2	у наявності, у хорошому стані

Примітка: в усіх шкільних осередках / центрі тири використовують для безпечного очного навчання учнів, приміщення зоновано на навчальні класи стаціонарними чи тканинними перегородками, а воєнний стан унеможлиблює відновлення стрілецьких тирів;

- курсової підготовки викладачів до викладання ними навчального модуля «Військові технології та їхній розвиток» (дрони), потреби в підручнику «Захист України» за Модельною програмою 2024 року (ДНЗ «ЗПЦПТО») [1].

Примітка: робоча група при МОН України розробила окремий курс навчання за модулем «Військові технології та їхній розвиток» (дрони), навчання працівників осередків відбудеться орієнтовно у вересні 2025 року; інформація про розроблення нового підручника за Модульною програмою 2024 року відсутня;

- надання допомоги у здійсненні взаємодії осередку з частинами й підрозділами ЗСУ й іншими військовими формуваннями з питань патріотичного виховання молоді (ЗАЛ «Вибір»).

Примітка: у м. Запоріжжя існує КЗ «Запорізький обласний центр національного спротиву та ветеранської політики» ЗОР, який надає відповідні послуги закладам освіти (тел. 050-131-49-07, заст. директора Іван Здоровець).

Отже, загальні підсумки та висновки:

1. На сьогодні в м. Запоріжжі працюють п'ять осередків викладання предмета «Захист України» та один Міжшкільний ресурсний центр, у Запорізькому районі області – один осередок, із яких три підпорядковані ДОН ЗОДА, чотири – ДОН ЗМР.

2. Кадровий склад осередків / центру дозволяє проводити викладання на рівні сучасних вимог, оскільки вчителі / викладачі осередків / центру мають достатньо високу кваліфікацію і значний досвід роботи.

3. Закупівля нового обладнання згідно з «Типовим переліком засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета „Захист України“ закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти» [4] та субвенцією МОН України проводиться у трьох осередках, що підпорядковані ДОН ЗОДА, а саме: ДНЗ «ЗПЦПТО», КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“», КЗ ЗСО «БЛ „Престиж“». В усіх інших, підпорядкованих ДОН ЗМР, на момент огляду осередків / центру жодних закупівель не відбулося (що не відповідає вищезгаданому переліку), що, на жаль, не дозволяє перейти на викладання предмета за Модельною програмою 2024 року [1].

4. Смуга перешкод є тільки в осередку ЗЗОШ №69. Вона трохи у зменшеному вигляді, більш адаптована для школярів, у хорошому стані (2018 рік будівництва). Наразі оприлюднено вимоги до смуги перешкод [3; 5], тож за можливості доцільно вже вирішувати це питання.

5. В усіх осередках / центрі вчителі / викладачі працюють з глибоким розумінням важливості формування оборонної свідомості у здобувачів освіти. Важливим є досвід осередку при ЗЗОШ №69, навчання в якому цього навчального року здійснюється дистанційно, а з березня 2020 року функціонує сайт з предмета «Захист України» (створений керівником осередку М. Аукою). Цей сайт містить матеріали до всіх уроків 10 та 11 класів (презентації, вправи у різних цифрових сервісах, матеріали для самостійного опрацювання, тести, домашні завдання), що дозволяє зробити навчальний онлайн-процес

достатньо наочним та ефективним. Матеріали, які постійно оновлюються й поповнюються, підготовлено усіма працівниками осередку.

6. За нормативними документами щодо створення осередків (Лист МОН України від 12.07.2024 № 1/12484-24, Додаток «Алгоритм створення осередків для викладання навчального предмета „Захист України“ у закладах освіти) осередок може бути створений за наявності від 80 до 1999 учнів. У КЗ «ЗСШ „Козацький ліцей“» наразі 78 учнів. Планується, що в даному осередку будуть навчатися й учні з інших закладів освіти (після вирішення питання з трансфером учнів).

Рекомендації та пропозиції:

1. Розширити коло осередків за рахунок, насамперед, державних закладів освіти, які мають понад 200 здобувачів освіти в 10–11 класах. Наприклад, у Педагогічному фаховому коледжі КЗ вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР навчається понад 200 здобувачів освіти даного віку і є викладачі, зацікавлені у відкритті осередку. Понад 1000 здобувачів освіти навчаються у ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю», у якому викладає С. Лаврик – ветеран російсько-української війни. Цьогоріч він пройшов курси підвищення кваліфікації при КЗ «ЗОІППО» ЗОР та IV підсумкову сесію тренінгу для вчителів предмета «Захист України», тож готовий до організації осередку.

2. Відкрити осередки викладання предмета «Захист України», наприклад у Запорізькому багатoproфільному ліцеї № 99 ЗМР Запорізької області, КЗ «Запорізька спеціалізована школа-інтернат II–III ступенів „Січковий колегіум“» ЗОР, Запорізькому академічному ліцеї № 46 ЗМР, у яких понад 80 учнів 10–11 класів.

3. Надати можливість осередкам, що підпорядковані ДОН ЗМР, закуповувати необхідне обладнання для викладання предмета «Захист України» за Модельною програмою 2024 року [1].

4. Залучати до роботи в осередках, насамперед, осіб із бойовим досвідом, оскільки вони можуть передати учням крім теоретичних знань і практичні навички та реальні життєві приклади, що впливатимуть на формування в учнів почуття патріотизму та відповідальності за захист Батьківщини, а їхній бойовий досвід дозволить створювати навчальні ситуації, максимально наближені до реальних обставин.

5. Розпочати створення смуги перешкод у осередках викладання предмета «Захист України», які є необхідними для розвитку фізичної витривалості, сміливості, швидкості реакції та координації, а також формування навичок подолання труднощів, роботи в команді й підготовки до дій в умовах, наближених до реальних бойових ситуацій. За рекомендацією МОН України це ліпше зробити коштом громади або спонсорів.

6. Звертатися по консультацію щодо організації осередку можна до працівників КЗ «ЗСШ ІІ-ІІІ ступенів „Козацький ліцей“» ЗОР, осередок при якому не тільки якісно оформлений, але й обладнаний доцільно підібраним навчальним забезпеченням (О. Горошко, керівник гуртка, – дрони, О. Ситник – з інших питань).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Модельна навчальна програма «Захист України. Інтегрований курс» для закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. 10–11 класи. 2024 р. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України : наказ МОН України від 08.08.2024 № 1116. 26 с. URL: <https://surl.li/bzapsm> (дата звернення: 27.05.2025).
2. Навчальна програма «Захист України. Рівень стандарту» для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України : наказ МОН України від 13.09.2023 № 1121-23. 67 с. URL: <https://surl.li/qrqjqs> (дата звернення: 27.05.2025).
3. Організація та методика проведення занять із подолання перешкод: навч.-метод. посіб. / В. Шемчук, О. Петрачков, Н. Вербин, С. Жембровський. Київ : Національний університет оборони України, 2023. 72 с. URL: <https://surl.li/dnzsnn> (дата звернення: 27.05.2025).
4. Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти : наказ МОН України від 10.05.2024 № 659. URL: <https://surl.li/cc/dzypsh> (дата звернення: 27.05.2025).
5. Схема єдиної смуги перешкод, додаток 5 до Інструкції з фізичної підготовки у системі Міністерства оборони України : лист Міністерства оборони України від 15.04.2025 № 6607. URL: <https://surl.li/nqizpw> (дата звернення: 27.05.2025).